

УДК 371.134:78
DOI 10.31654/2663-4902-2019-PP-1-150-156

Ростовська Ю. О.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музичної педагогіки та хореографії Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХОРЕОГРАФІЇ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЇХ ПЕДАГОГІЧНИХ ПЕРЕКОНАНЬ

У статті професійна підготовка розглядається як важливий компонент професійної освіти майбутнього вчителя-хореографа; як процес формування фахівця зі стійкими педагогічними переконаннями. Завдання формування професійних переконань вимагають суттєвих змін у змісті педагогічної освіти, яка в усіх своїх аспектах (теоретичному, практичному, психологічному) має забезпечувати проникнення у сутність певного педагогічного явища; сприяти досягненню істинності знань, посиленню ролі теоретичних узагальнень, фундаментальних ідей і понять.

Ключові слова: професійна підготовка, педагогічні переконання, методична підготовка.

Постановка проблеми. Вища освіта має за мету підготувати людину до професійної діяльності й активної участі у громадському житті. На підготовку фахівців з вищою педагогічною освітою впливають різноманітні фактори – історико-суспільні, соціально-політичні, педагогічні. Інтегрування вітчизняної педагогічної освіти у загальноєвропейський освітній простір вимагає удосконалення засад і принципів сучасної професійно-педагогічної підготовки вчителів.

Проблеми професійного становлення майбутнього вчителя, формування його соціальної активності та вдосконалення фахової підготовки дістали досить широке висвітлення в психолого-педагогічних дослідженнях з методології та теорії формування особистості вчителя (К. Альбуханова-Славська, А. Бойко, Л. Буєва, В. Сластьонін та інші), професійної підготовки фахівців (О. Абдуліна, І. Бех, І. Зязюн, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Щолокова та інші), професійно-педагогічної діяльності (Д. Авербах, Ф. Гоноболін, П. Шавір, М. Хмель та інші).

Основи професійної підготовки педагога-хореографа вивчали дослідники Л. Андрощук (формування творчого індивідуального стилю), О. Бурла (формування педагогічної майстерності), М. Грищенко (формування артистизму та творчої активності), Л. Макарова (розвиток творчих здібностей), О. Таранцева (формування фахових умінь), Ю. Шмакова (формування професійно-педагогічної спрямованості) та ін.

Професійна підготовка майбутнього учителя хореографії передбачає цілеспрямовану діяльність із засвоєння фахових знань студентами та оволодіння вміннями і навичками, які будуть застосовуватися ними у майбутній педагогічній діяльності. Ознайомлення зі станом професійної діяльності молодих випускників педагогічних вишів дає підставу говорити про значні труднощі, з якими вони стикаються під час виконання освітніх завдань, виділити проблеми професійної адаптації вчителя-початківця.

На нашу думку, ці проблеми значною мірою визначаються пасивністю, інертністю педагогічних переконань молодого вчителя хореографії, переважанням у його діях шаблону, бездумного копіювання та некритичного використання досвіду педагогів-наставників. Постає необхідність такої професійної підготовки, яка б закріпила у майбутніх учителів-хореографів активно-діяльнісне ставлення до обраної професійної сфери, творчий стиль діяльності, прагнення до постійного вдосконалення.

Незважаючи на увагу вчених до феномену педагогічних переконань у професійній підготовці майбутніх педагогів, доводиться констатувати, що він досліджений поки що недостатньо. Все ще не розкритий зміст педагогічних переконань учителя

хореографії, їх залежність від суспільних вимог, професійних обов'язків, які постійно змінюються як у часовому, так і у соціальному вимірах. Це і визначило **мету** даної **статті** – проаналізувати процес формування педагогічних переконань майбутніх учителів хореографії у контексті їх професійної підготовки.

Виклад матеріалу. Одним із пріоритетних завдань сучасної освіти є формування гармонійної, всебічно розвиненої особистості, яка прагне до самореалізації, прояву природних здібностей, розкриття власного потенціалу. Необхідним є комплексний розвиток інтелектуальної, моральної, фізичної та художньо-естетичної культури підростаючого покоління. Тому проблема професійної підготовки учителя хореографії, здатного реалізувати це завдання, набуває особливої актуальності.

Нова культурна і освітня політика України сприяла тому, що хореографічна освіта, як середня, так і вища, протягом останніх десятиліть зазнала суттєвих змін. Сьогодні розвивається система підготовки майбутніх учителів-хореографів у педагогічних університетах. Основним напрямком підготовки фахівців є не лише засвоєння певних знань та вмінь, а й розвиток особистості, здатної вільно та самостійно мислити і діяти [2, с. 17].

За роки навчання у вищій школі важливо сформувати у майбутніх учителів хореографії правильні світоглядні установки, готовність до художньо-освітньої діяльності; виробити особистий творчий стиль діяльності, професійну поведінку; розвинути волю до подолання педагогічних труднощів; стійкі педагогічні переконання [2, с. 55]. Саме рівень сформованості педагогічних переконань дає змогу охарактеризувати ступінь підготовленості майбутнього педагога-хореографа до освітньої роботи з дітьми.

На важливості формування педагогічних переконань наголошував К. Ушинський: "Найголовніша дорога людського виховання є переконання, а на переконання можна діяти тільки переконанням. Будь-яка програма викладання, будь-який метод виховання, яким би хорошим він не був, не перейшовши у переконання вихователя, залишиться мертвою літерою, що не має ніякої сили в дійсності" [7, с. 15].

Процес формування педагогічних переконань яскраво розкрив В. Сухомлинський. Основою їх формування він вважав педагогічні ідеї, які спонукають учителя до аналізу своєї діяльності. "Питання, що запалює іскру творчості, виникає тоді, коли ти хочеш бачити свою справу, свою працю, результати своєї праці кращими, ніж вони є в даний час, коли тобі не дає спокою думка: чому твої зусилля не приводять до того, до чого вони, здавалося б, повинні привести" [6, с. 406].

Провідні ідеї, що визначають загальну спрямованість діяльності педагога-хореографа, мають стати його особистими педагогічними переконаннями, підґрунтям його педагогічного кредо (ідеї розвивального навчання, педагогіки співробітництва, гуманізації педагогічного процесу тощо). Співвіднесення цих думок з передовою практикою професійної підготовки майбутніх вчителів хореографії показує, що формування педагогічних переконань може здійснюватися не лише при вивченні педагогічних дисциплін. Сильним імпульсом для активації цього процесу служить пробудження у студентів інтересу до вивчення фахових дисциплін.

Процес опанування хореографічного мистецтва у системі педагогічної освіти включає в себе вивчення теорії та історії хореографічного мистецтва, лексики класичного, українського народного, народно-сценічного, історико-побутового і сучасного танців; оволодіння виконавськими уміннями, мистецтвом балетмейстера.

Щоб виконувати професійні функції, учитель хореографії, згідно з кваліфікаційними характеристиками, повинен знати:

- загальнотеоретичні дисципліни в обсязі, необхідному для успішного виконання психолого-педагогічних та управлінських завдань, засвоєння методологічних і прикладних питань свого фаху;
- системи освіти і виховання дітей, основні напрямки і перспективи розвитку освіти та педагогічної науки в Україні та світі;
- методи організації спілкування педагога з дитиною;
- форми і типи культур, основні культурно-історичні центри та регіони світу, історію культури України, її місце в системі світової культури та цивілізації;

- історію хореографічного мистецтва, українську народну хореографічну творчість;
- види хореографічного мистецтва, стильові особливості та специфіку виконання танців різних епох, народів;
- теоретичні основи класичного, народно-сценічного, українського народного, історико-побутового, сучасного бального танців, мистецтва балетмейстера;
- методика хореографічної освіти дітей, організації та роботи з дитячими хореографічними колективами.

На означених знаннях ґрунтуються педагогічні переконання майбутніх вчителів-хореографів, що мають істотний вплив на напрям мислення і дій, зумовлюючи лінію поведінки, загальний стиль роботи, формуючи відповідні установки, визначаючи суб'єктивну готовність особистості до педагогічної діяльності. Проблема полягає в тому, щоб за роки навчання у педагогічному виші сформувати ці переконання у студентів-хореографів, розвинути в них усвідомлення провідної мети хореографічної освітньої діяльності, бажання працювати в обраній сфері, виробити особистий творчий стиль діяльності [5, с. 28–29].

Саме через відсутність у молодого вчителя хореографії педагогічних переконань наявність знань не завжди гарантує успіх у практичній діяльності. Знання стають основою професійної підготовки майбутніх учителів лише тоді, коли вони обґрунтовано переконані в істинності цих знань. Ігнорування необхідності формувати педагогічні переконання, орієнтація лише на мистецький професіоналізм суттєво ускладнюють адаптацію випускників до реальної хореографічної діяльності з дітьми.

У наукових дослідженнях ґрунтовно висвітлюються багато аспектів підготовки вчителів хореографічних дисциплін у вищих закладах педагогічної освіти (Л. Цветкова, Т. Сердюк, Б. Стасько, О. Таранцева, О. Пархоменко та ін.). Виявлено співвідношення фахових знань і вмінь у професійній підготовці вчителя-хореографа, визначено шляхи її удосконалення. Науковцями встановлено, що інтегруючими якими особистості майбутнього вчителя хореографії є **хореографічна розвиненість** (любов до хореографічного мистецтва, емоційно-ціннісне до нього ставлення), **хореографічна освіченість** (володіння сукупністю знань, умінь і способів хореографічної діяльності, достатньої для ефективного здійснення професійних функцій), **професійна спрямованість** (ставлення до педагогічної професії, зацікавленість і відповідальність за власну професійну підготовку, цілі, установки, потреби та інтереси, ціннісні орієнтації) [3, с. 15].

Доведено, що по-справжньому високого, творчого рівня викладання може досягти лише той учитель, який має стійкі педагогічні переконання, володіє розвинутим діалектичним стилем мислення, здатний до об'єктивного й різнобічного осмислення хореографічно-педагогічної дійсності, до її самостійної, критичної оцінки і творчого перетворення [4, с. 38].

Майбутній педагог має не тільки оволодіти необхідними знаннями і вміннями, а й усвідомити шлях їх набуття, оволодіти принципами і методами пізнання теорії та практики своєї педагогічної діяльності. Тільки у цьому випадку вдасться підготувати фахівця, здатного творчо мислити, самостійно орієнтуватися в найрізноманітніших проблемних ситуаціях педагогічної дійсності, критично їх оцінювати й оперативно знаходити шляхи вирішення суперечностей, що виникають.

Саме тому професійна підготовка майбутнього вчителя хореографії має орієнтуватися на творче ставлення до процесу викладання, спрямовуватися на розвиток у студентів методичної культури, яка включає в себе рефлексивне осмислення різноманітних явищ і процесів хореографічно-педагогічної дійсності. Інтерес до питань методології хореографічної педагогіки сприяє осмисленому навчанню професії, усвідомленню студентами набутих знань і умінь з позиції їх істинності та значущості для професійної діяльності.

Усталена практика професійної підготовки майбутніх вчителів хореографії свідчить про те, що студенти вивчають фахові та психолого-педагогічні дисципліни здебільшого відірвано одне від одного, а це не сприяє формуванню педагогічних переконань. Тому визначальними орієнтирами їх формування є інтеграція **педаго-**

гічного, хореографічного й естетичного начал у цілісному процесі професійної підготовки педагогів хореографічних дисциплін.

Доводиться констатувати, що необхідні умови для формування педагогічних переконань майбутніх вчителів-хореографів у процесі їх професійної підготовки поки що не склалися. Це пов'язано, насамперед, з відсутністю відповідної орієнтації фахової підготовки, внаслідок чого студенти засвоюють знання в основному на віру, догматично, без усвідомлення їх істинності, що негативно відбивається на їх світоглядно-педагогічних установах.

Подання істини як готового теоретичного правила, не пов'язаного з процесом пошуку і праці, з життєвими потребами, протиприродне. Як підкреслював Л. Віготський, "природа наукової істини, стосується вона якого-небудь незначного гігієнічного правила або теорії відносності, все одно має практичний характер, інакше кажучи, істина завжди конкретна" [1, с. 234]. Однак і в наш час можна сказати, що немає більш хибного уявлення про істину, ніж те, що виносять студенти з багатьох навчально-методичних посібників.

Наукові істини в курсі педагогіки, подані догматично, не дають змоги, наприклад, знайти зв'язок між загальною метою навчання і виховання та конкретними завданнями хореографічної освіти дітей; між загальними дидактичними принципами та їх урахуванням у конкретних ситуаціях хореографічного навчання дітей; між загальними функціями методів навчання і їх реалізацією у реальному освітньому процесі; між загальними віковими особливостями дітей та особливостями конкретного учня, виявами його хореографічних здібностей, готовності до навчальної діяльності тощо.

Студент може досить глибоко засвоїти певні знання, зрозуміти якісь ідеї, але головним є питання про те, яке місце посядуть вони в його духовному світі. Він може блискуче переказати засвоєне, показати правильне розуміння ідеї, і водночас ці знання й ідеї не ввійдуть по-справжньому до його світогляду. І навпаки, студент може засвоїти знання не так глибоко, але відчутно, що ці знання стали його внутрішнім надбанням, досягненням його особистості. Отже, при формуванні особистості молодого педагога-хореографа головне те, щоб засвоєні ідеї ставали не тільки знанням, але й набували адекватного особистісного сенсу, ставали внутрішньою мотивацією його поведінки, професійної діяльності [5, с. 27].

Однією з проблем формування педагогічних переконань майбутнього вчителя-хореографа є орієнтація на нову філософію педагогічної освіти, відповідно до якої ідея гуманізації навчального процесу у виші має стати провідною. Мета педагогічної освіти полягає не стільки в засвоєнні знань, умінь і навичок, скільки у вихованні особистості вчителя, адже успіх освітньої діяльності вчителя хореографії безпосередньо залежить від того, наскільки органічно розвивалась особистість майбутнього педагога-хореографа під час навчання у вищому закладі. Отже, становлення педагогічних переконань учителя є, насамперед, формуванням його як особистості, як індивідуальності, і лише потім – як умілого педагога, який володіє спеціальними знаннями й уміннями в педагогічній галузі хореографічної діяльності.

Наступною проблемою формування педагогічних переконань майбутніх вчителів хореографії є те, що методика проведення занять з хореографії у педагогічних вишах здебільшого ґрунтується на традиціях викладання хореографічних дисциплін у мистецьких вишах. Мета і завдання професійної підготовки майбутніх педагогів-хореографів вимагають значних коректив у методиці їх навчання, враховуючи специфіку педагогічного вишу та контингент студентів, які здебільшого не мають навіть початкової хореографічної освіти.

Традиції формально регламентованого навчання, його домінування над творчим началом; ґрунтовне вивчення теоретичних дисциплін та виконавської підготовки, з одного боку, та відірваність викладання цих дисциплін від змісту практичної діяльності у дитячих хореографічних колективах – все це лежить, на жаль, в основі професійної підготовки майбутніх учителів хореографії.

Спрямування навчання на екзамен або залік як на підсумок усієї роботи стало традиційним; спостерігається розрізненість зусиль викладачів хореографічних дисциплін; критерії оцінювання результатів хореографічно-освітньої діяльності

спрямовані на виявлення знань і навичок, а не мислення й умінь на основі знання; надмірний перелік і обсяг дисциплін у навчальних планах призводить до загального перевантаження студентів та суттєвого розриву між навчанням і учінням. Очевидно, що ці традиції хореографічно-педагогічної освіти не забезпечують достатнього рівня професійної підготовки студентів, розвитку їх особистості, формування готовності до педагогічної діяльності, їх педагогічних переконань [5, с. 27].

Завдання формування педагогічних переконань передбачають внесення до навчально-виховного процесу суттєвих змін, пов'язаних з визначенням такого змісту професійної підготовки, який в усіх своїх аспектах (теоретичному, практичному, психологічному) забезпечуватиме проникнення у сутність певного педагогічного явища, сприятиме досягненню істинності знань, посиленню ролі теоретичних узагальнень, фундаментальних ідей та понять, які відображають методологію мистецької освіти [5, с. 39].

Саме тому професійна підготовка майбутніх педагогів-хореографів має ґрунтуватися не на авторитарному, а на рефлексивно-інтерпретаційному підході до хореографічної освіти, на художньо-педагогічному спілкуванні, що має за можливості моделювати майбутню практичну діяльність студентів; спрямовуватися на розвиток особистості майбутнього вчителя, забезпечення умов для самоствердження студентів, вияву творчої індивідуальності, особистісної неповторності, усвідомлення самоцінності, впевненості у власних силах, прагнення до самореалізації у педагогічній діяльності; на формування методологічної культури майбутнього вчителя хореографії, оволодіння ним методами пізнання теорії й практики педагогічної діяльності [5, с. 16].

Висновки. Професійна підготовка майбутнього вчителя хореографії має розглядатися як інтегрований процес формування й удосконалення хореографічних знань, умінь і навичок, особистісних якостей, які є результатом професійної компетентності, професійної мобільності; спрямовуватися на розвиток у студентів методичної культури, яка включає в себе рефлексивне осмислення різноманітних явищ і процесів мистецько-педагогічної дійсності.

Навчаючись у вищих навчальних закладах, майбутній учитель хореографії має не тільки оволодіти необхідними фаховими знаннями й умінями, а й усвідомити шлях їх набуття, оволодіти принципами й методами пізнання теорії та практики своєї педагогічної діяльності. Тільки за таких умов можна виховати вчителя, здатного творчо мислити, самостійно орієнтуватися в найрізноманітніших ситуаціях педагогічної дійсності, критично їх оцінювати й оперативно знаходити шляхи подолання суперечностей, що виникають.

Педагогічні переконання виступають як результат відтворення педагогічної культури, накопиченої в суспільстві, та стимулювання внутрішнього саморозвитку особистості майбутнього вчителя хореографії. Він зумовлюється синтезом можливостей, педагогічних здібностей, соціальної активності особистості. На основі цього синтезу включення особистості до педагогічної діяльності формується суб'єкт діяльності зі своєю позицією, професійними планами, переконаннями, поведінкою, ставленням до результатів діяльності.

Головний шлях формування педагогічних переконань полягає у збагаченні студентів-хореографів знаннями й умінями, значущими для їх інтелектуально-емоційного ставлення до цих знань як до істинних; виробленні стійких педагогічних поглядів, упевненості у правильності своїх думок і дій; вихованні професійних потреб, які спонукають особистість до діяльності відповідно до своїх ціннісних орієнтацій; досягненні органічної єдності знань, переконань і практичної дії.

Література

1. Выготский Л. С. Педагогическая психология / под ред. В. Давыдова. Москва: Педагогика, 1991. 480 с.
2. Волчукова В. М., Бугаєць Н. А., Ліманська О. В., Тіщенко О. М. Методика роботи з хореографічним колективом: основи курсу: навч.-метод. посіб. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2013. 326 с.
3. Падалка Г. М. Музична педагогіка: курс лекцій з актуальних проблем викладання музичних дисциплін в системі педагогічної освіти. Херсон, 1995. 104 с.

4. Психология личности: словарь-справочник / под ред. П. Горностая, Т. Титаренко. Киев: Рута, 2001. 320 с.
5. Ростовська Ю. О. Формування педагогічних переконань майбутніх вчителів хореографії: монографія. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 106 с.
6. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором. *Вибрані твори*: в 5 т. Київ: Рад. шк., 1976. Т. 4. С. 393–626.
7. Ушинский К. Собрание сочинений: в 11 т. Москва–Ленинград: Изд-во АПН, 1948. Т. 2. 655 с.

References

1. Vyhotskyi, L. S. (1991). *Pedahohycheskaia psykhohohyia* [Pedagogical psychology]. V. Davydova (Ed.). Moskva: Pedahohyka [in Russian].
2. Volchukova, V. M., Buhaiets, N. A., Limanska, O. V. & Tishchenko, O. M. (2013). *Metodyka roboty z khoreohrafichnym kolektivom: osnovy kursu* [Robotics technique with a choreographic team: the basics of the course]. Kharkiv: KhNPU imeni H. S. Skovorody [in Ukrainian].
3. Padalka, H. M. (1995). *Muzychna pedahohika: kurs leksii z aktualnykh problem vykladannia muzychnykh dystsyplin v systemi pedahohichnoi osvity* [Music pedagogy: a course of lectures on actual problems of teaching music disciplines in the system of pedagogical education]. Kherson [in Ukrainian].
4. *Psykhohohyia lychnosti* (2001) [Personality Psychology]. (P. Hornostaia & T. Tytarenko (Ed.)) Kyev: Ruta [in Ukrainian].
5. Rostovska, Yu. O. (2016). *Formuvannia pedahohichnykh perekonan maibutnykh vchyteliv khoreohrafii* [Formation of pedagogical beliefs of future choreography teachers]. Nizhyn: NDU im. M. Hoholia [in Ukrainian].
6. Sukhomlynskyi, V. O. (1976). Rozмова z molodym dyrektorom [Rozмова with a young director]. *Vybrani tvory – Selected works*. Kyiv: Rad. shk. (Vols. 1–5; Vol. 4, 393–626) [in Ukrainian].
7. Ushynskyi, K. (1948). *Sobrane sochynenyi* [Collected works]. Moskva–Lennynhrad: APN. (Vols. 1–11; Vol. 2, 655) [in Russian].

Ростовская Ю. А.

кандидат педагогических наук, доцент кафедры музыкальной педагогики и хореографии Нежинского государственного университета имени Николая Гоголя

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ХОРЕОГРАФИИ В КОНТЕКСТЕ ФОРМИРОВАНИЯ ИХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УБЕЖДЕНИЙ

В статье профессиональная подготовка рассматривается как важный компонент профессионального образования будущего учителя хореографии; как процесс формирования специалиста со стойкими профессиональными убеждениями. Задачи формирования профессиональных убеждений требуют существенных изменений в содержании педагогического образования, которое во всех своих аспектах (теоретическом, практическом, психологическом) должно обеспечивать проникновение в сущность педагогического явления; способствовать постижению истинности знаний, усилению роли теоретических обобщений, фундаментальных идей и понятий.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, педагогические убеждения, методическая подготовка.

Yuliia Rostovska

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor, Department of Music Pedagogy and Choreography, Nizhyn Mykola Gogol State University

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE CHOREOGRAPHY TEACHERS IN THE CONTEXT OF THEIR PEDAGOGICAL BELIEFS FORMATION

In the context of reforming education, the problem of improving professional training of future teachers of choreography becomes especially urgent, since the success of pedagogical activity depends on certain personal qualities, world view, level of culture

and professional competence. Professional beliefs, being important structural components of the outlook of the future teacher, determine the attitude of young choreography pedagogue to pedagogical activities and to children. Formation of pedagogical beliefs plays an important role in the process of becoming a personality. For a graduate of a pedagogical university, the level of development of their pedagogical beliefs is an indicator and a prerequisite for their willingness for pedagogical activity. The source of pedagogical beliefs is not only the reflection of the person's limited experience of professional activity, but also the experience of the society, which is a change of consciously based pedagogical knowledge. Pedagogical beliefs are cognitive and emotional attitudes of a teacher to knowledge as a true fact; a mental state characterized by persistent views, a belief in the correctness of their thoughts and feelings; a conscious need of a teacher that prompts them to act in accordance with their value orientations. The content of professional training of a choreography teacher as a person-mediated entity is the unity of three interrelated components: pedagogical, professional, and general cultural (aesthetic), which interpenetrate and interact with each other, forming the indivisible quality, which is inherent in an individual personality. The definite informative components make up professional beliefs of future choreography teacher, since one can believe in the truth of knowledge only by relying on pedagogical, professional and aesthetic knowledge of their unity. Professional knowledge, skills and abilities lose any significance to a teacher who does not believe in their legitimacy. The teacher perceives and evaluates new professional information through the prism of their pedagogical beliefs.

Key words: professional training, pedagogical beliefs, methodological training.